

Balla Tibor,¹ Padányi József²

Műszaki kiválóságok: Guggenberger Károly címzetes vezérőrnagy

Engineer Geniuses: Titular Major General Károly Guggenberger

Guggenberger Károly kitűnő iskolákat végzett, és ennek megfelelően kitűnően helytállt az első világháborúban, valamint az azt követő zavaros időkben. Nevéhez nem fűződnek nagy alkotások, de a háború minden európai hadszínterén becsülettel és magas szintű szakmaisággal szolgálta uralkodóját és hazáját. Szolgált parancsnokként és a magasabb törzsekben egyaránt. Részt vett erőszakos folyamatkezésben, épített és bontott hadihidakat, erősített, utat épített és szervezte a műszaki támogatás összetett folyamatát. Kiváló műszaki tiszt volt.

Kulcsszavak: útépítés, hídépítés, első világháború, orosz hadszíntér, szerb hadszíntér, olasz hadszíntér

Károly Guggenberger graduated from excellent schools and accordingly, he served with distinction both during the First World War and turbulent times after that. Although there are no major work to his name, but he served with honour on many European fronts and worked with distinction for his king and country. He served as a commander and in various higher staff roles too. He took part in forced river crossings, built and demolished bridges, constructed fortifications and roads, and last, but not least, organised the difficult task of military engineering support. All in all, he was an excellent military engineering officer.

Keywords: road building, bridge building, World War I, Russian Front, Serbian Front, Italian Front

¹ Kutatóprofesszor, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, e-mail: balla.tibor@uni-nke.hu

² Egyetemi tanár, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, e-mail: padanyi.jozsef@uni-nke.hu

Bevezetés

Guggenberger Károly (1. ábra) 1868. január 19-én született Alsó-Lendva településen Guggenberger Károly Vilmos és Hász Mária gyermekeként, evangélikus vallású családban. Apja császári-királyi élelmezőtiszt volt, így családi indíttatása okán érthető, ha a katonatiszti pályát választotta élethivatásként.

1. ábra: Guggenberger Károly címzetes vezérőrnagy

Forrás: JACOBI 1938: 539

A pozsonyi evangélikus líceum³ hat osztályának elvégzése után tanulmányait 1883–1887 között a császári és királyi utász hadapródiskolában folytatta Hainburgban, amelyet jó eredménnyel végzett el (2. ábra).

2. ábra: A császári és királyi utász hadapródiskola Hainburgban (vázlat 1852-ből)

Forrás: Hadtörténeti Intézet és Múzeum [é. n.]

³ A líceum egyike volt Magyarország legrégebbi evangélikus tanintézeteinek. Kezdetei a pozsonyi evangélikus gyülekezet létrejöttének idejére nyúlnak vissza. 1606-ban, közvetlenül azután, hogy a bécsi békeszerződés engedélyezte a szabad vallásgyakorlatot mindenütt az országban, az újonnan megalakult pozsonyi evangélikus gyülekezet nemcsak lelkeszt hívott magának Németországból, hanem rektort is a célból, hogy a városban megalapítandó iskoláját vezesse. A rektor 1606. december 9-én érkezett a bajorpfalzi Lauingenből Pozsonyba, és 1607 januárjában ünnepélyesen megnyílt a pozsonyi evangélikus iskola (FUKÁRI 2002).

1897–1899 között a bécsi császári és királyi Hadiiskolát, a vezérkar szakiskoláját végezte el jó eredménnyel. Pályafutása során gondot fordított továbbképzésére, szakmai ismeretei bővítésére és készségei fejlesztésére: 1888–89-ben gyalogsági lovaglótanfolyamot végzett Pozsonyban, majd 1890–91-ben ugyanilyen tanfolyamot Linzben, mindkettőt jó eredménnyel. 1897-ben a hadtest tisztiiskolát végezte el Budapesten kiváló eredménnyel.

Nyelvtudása megfelelt a dualizmus korszakában a tisztekkel szembeni komoly elvárásoknak: magyarul és németül tökéletesen beszélt és írt, azonkívül francia és orosz nyelven is rendelkezett némi tudással.

Soha nem nősült meg, haláláig nőtlen maradt.

Pályafutása

Katonai pályafutását 1885. január 19-én kezdte gyalogusként a császári és királyi 85. gyalogezredben Kassán, miközben az utász hadapródiskolán folytatta tanulmányait. 1885. augusztus 18-án címzetes őrzetetővé, 1886. augusztus 17-én címzetes szakaszvezetővé, 1887. augusztus 17-én pedig címzetes őrmesterré nevezték ki alakulatánál. 1887. szeptember 1-jétől hadapród gyalogos címzetes őrmesterként szolgált a császári s királyi utászezredben, ahol századszolgálatot látott el Pozsonyban és Linzben. 1887. szeptember 26-án hadapród tizedes címzetes őrmesterré, 1888. december 1-jén hadapród-tiszthelyettessé, 1889. május 1-jén hadnaggyá, 1892. november 1-jén pedig főhadnaggyá nevezték ki alakulatánál. 1892. december 1-jétől a császári és királyi budapesti 5/II. műszaki zászlóaljban, 1893. január 1-jétől pedig a császári és királyi 7. tábori utásszászlóaljban (1893. május 1-jétől 7. utásszászlóaljra változott az elnevezése) szolgált Budapesten, ahol századszolgálatot látott el, illetve az alakulat egyéves önkéntesei számára indított iskola tanára volt.

1894. október 27-től a kikülönített szakasz parancsnoki teendőit látta el a Novipazari Szandzsákban található Plevljében (1879 óta a városban osztrák–magyar és török helyőrség közösen szolgált). 1895. október 18-tól ismét századszolgálatot teljesített a 7. utásszászlóaljban Budapesten (3. ábra).

3. ábra: A cs. és kir. 7. utásszászlóalj hídverése a Dunán

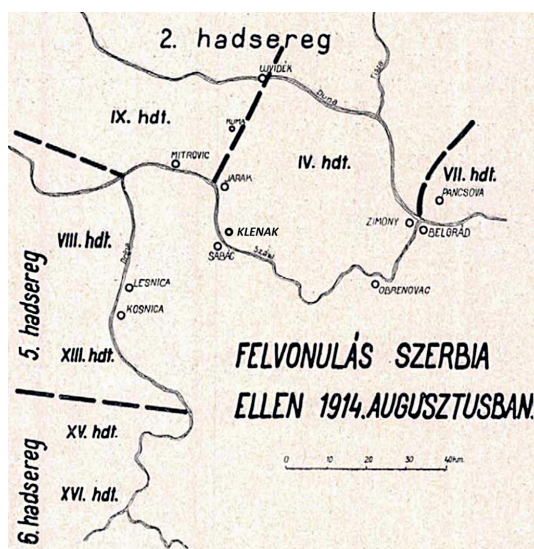
Forrás: Darabanth Aukciósház [é. n.]

1900. május 1-jén II. osztályú századossá nevezték ki, s egyúttal áthelyezték a vezérkarba. Első vezérkari beosztásába az Osztrák–Magyar Monarchia szárazföldi fegyveres erejének második vonalába, a magyar királyi Honvédséghez került, ugyanis a magyar királyi 82. honvéd gyalogdandár parancsnokság vezérkari tisztje lett Pécssett. 1901. május 9-étől a székesfehérvári V. honvédkerületi parancsnokság vezérkari osztályán folytatta szolgálatát. 1902. november 1-jétől a császári és királyi 13. utászzászlóalj 5. századának parancsnokává nevezték ki Komáromba, s 1903. május 1-jén I. osztályú századossá léptették elő beosztásában. 1903. november 1-jétől a pótszázadkeret parancsnoka volt alakulatánál Komáromban.

1906. május 1-jétől a császári és királyi 1. utászzászlóalj 4. századának parancsnoki teendőit látta el Pozsonyban. 1911. november 1-jén őrnaggyá nevezték ki és áthelyezték a szegedi császári és királyi 14. utászzászlóalj állományába. 1912. október 1-jén alakulatát átnevezték, így onnantól kezdve a szegedi császári és királyi 7. utászzászlóaljban századparancsnokként szolgált egészen 1914 nyaráig.⁴

Az első világháborúban

Az első világháború kitörésétől, 1914 augusztusától a balkáni hadszíntéren harcoló osztrák–magyar 2. hadsereg műszaki előadójaként ténykedett, majd a Monarchia 5. hadseregéhez beosztva, a klenaki Száva-átkelés irányításában vett részt (4. ábra).

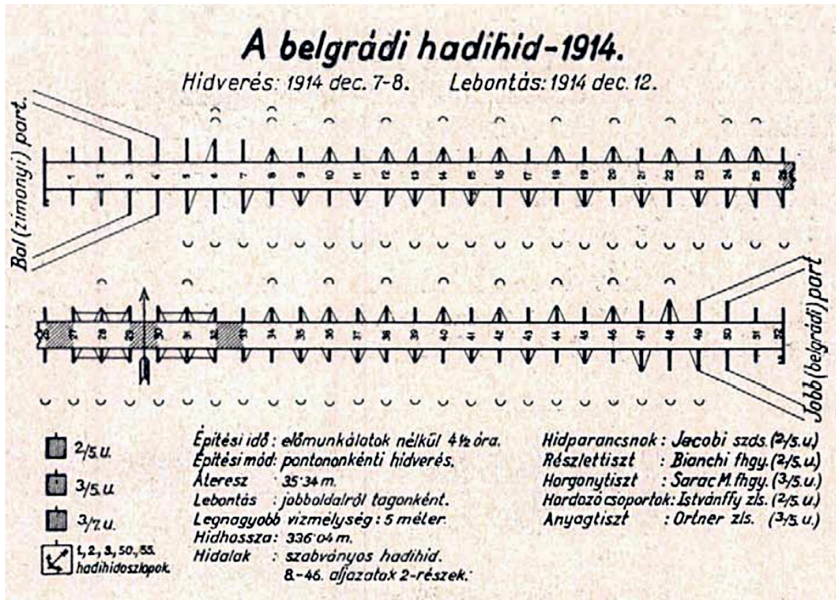

4. ábra: Az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének helyzete 1914 augusztusában, a kép közepén a Sabac–Klenak átkelési terepszakasz

Forrás: JACOBI 1938: 89

⁴ HM HIM Hadtörténelmi Levéltár (HL), Tiszti anyakönyvi lapok (AKVI) 6405.

Ezt követően a Macsvában útépitést vezetett december végéig. Időközben, 1914. november 1-jén alezredesi kinevezést kapott. Az osztrák–magyar csapatok 1914. december elején Belgrádból történt visszavonulásakor mint műszaki vezető irányította a hadihíd lebontását, a vasúti híd felrobbantását és az utóvéd áthajózását (5. ábra).

5. ábra: A rövid életű belgrádi hadihíd vázlata

Forrás: JACOBI 1938: 98

1915 januárjától az osztrák–magyar VIII. hadtest kötelékében az útépitések vezetője volt az orosz hadszíntéren Przemyśl környékén és a San mentén. A központi hatalmak 1915. május 2-án Gorlice körzetében végrehajtott frontáttörését követően több folyóátkelést vezetett, így példának okáért a San és a Wieprz folyón történt átkeléseket, a Visztula-átkelést Kazimicznél, a Bug-átkelést Gnojmo mellett, továbbá több híd építését is irányította. A csapatok mozgásszabadságának megteremtése és fenntartása meghatározó volt a siker érdekében, így az ebben részt vevő műszaki alakulatok munkáját nem lehet eléggé hangsúlyozni. A hadművelet a teljes háború összes hadszínterét is figyelembe véve az egyik legsikeresebb offenzíva volt. Ennek ellenére stratégiai célját nem minden szempontból érte el: az emberanyagban szinte kifogyhatatlan tartalékokkal rendelkező orosz hadsereget nem rendítette meg végzetesen a közel kétmillió veszteség, és mind Olaszország, mind Románia végül az antant oldalán lépett hadba – igaz, Bulgária részben a gorlicei siker hatására kötelezte el magát a központi hatalmak mellett.⁵

⁵ LITVÁN 2015.

1915 szeptemberében a császári és királyi VIII. hadtest műszaki referenseként ismét a balkáni hadszíntérre került, ahol a Szerbia elleni hadjáratban a belgrádi átkelés műszaki előkészítő munkáinak egy részét vezette.

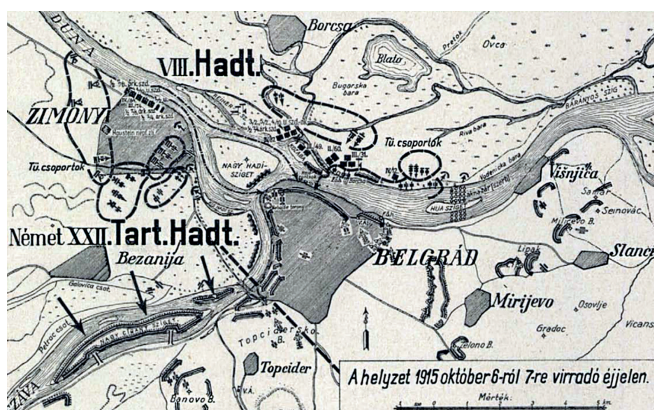
Az átkelés műszaki előkészítése és a végrehajtás műszaki támogatása jelentős erőfeszítést követelt. A Belgrádnál átkelő VIII. hadtest támadó hadosztályának egyharmada magyar katona volt. Az átkelést támogató műszaki csapatokat három felső-ausztriai és két lengyel utászszászad, két magyar árkásszászad (egy budapesti és egy komáromi), valamint egy magyar folyamaknászszászad alkotta. Az átkelés műszaki előkészítésének legfontosabb feladatai a következők voltak:

- az átkelési terepszakaszok harcászati és műszaki szemrevételezése és kiépítése;
- a tüzérségi ütegállások szemrevételezése és kiépítése;
- az átkelési eszközök és a szükséges hídanyag előkészítése;
- az átkelési terepszakaszokra vezető felvonulási utak és területek műszaki előkészítése.

A VIII. hadtest rendelkezésére álló műszaki alegységek: 5 utászszászad: 1/2., 3/2., 5/2., 1/10. és 4/10., 3 árkásszászad: 7/4., 7/6. (magyar kiegészítésűek) és 9/8.

A műszaki anyagból rendelkezésre állt: 12 hadihíd oszlop (összesen 192 pontonrész 1920 fő férőhellyel), 3 pontonjavító osztag, 60 facsónak, egyenként 10 fő részére, 14 hajó, egyenként 25–30 fő részére, 13 motorcsónak a hajók vontatásához, 6 gőzkomp (1 gőzös és 4 uszály) egyenként 2 zászlóalj, vagy 2 tábori üteg, vagy 2 lovasszászad befogadására. Hídanyagból 350 méter állt rendelkezésre (6. ábra).

A belgrádi átkelésnél – csakúgy, mint a háború legtöbb nagyszabású folyamátkelésénél – nagyon meg kellett becsülni a műszaki katonákat és a műszaki eszközöket, mert az utánpótlás erősen korlátozott volt. Műszaki katonákban és anyagokban Belgrádnál a számvetés szerinti szükségletnek csak 70%-a állt rendelkezésre. Az átkelés folyamán a gyalogság 18%-os, az utászok 14%-os veszteséget szenvedtek. Elpusztult vagy megrongálódott a vízijárművek 40%-a.⁶

6. ábra: A hadműveleti helyzet 1915. október 6–7-én a Duna belgrádi szakaszán

Forrás: JACOBI 1938: 154

⁶ JACOBI 1938: 160.

Guggenberger Károly az offenzíva folyamán hadtestének csapataival együtt nyomult előre, ahol ismét átkelési és hídverési munkálatokat irányított a Morava folyón Čukojevac és Trstenik térségében. 1916 januárjában a Montenegró elleni győztes osztrák–magyar hadjáratban is részt vett hadteste kötelékében. 1916 februárjában seregtestével együtt Cattaróból átszállították az olasz hadszíntér dél-tiroli szakaszára, ahol az 1916. május–júniusi osztrák–magyar offenzíva műszaki előkészítésében vett részt Asiago körzetében. 1916. július 3-ától ismét az orosz harc-térre került, ahol először a Lukasz Šnjarić altábornagy vezette csoportosítás műszaki referenci feladatait látta el, azután 1916. augusztus 14-étől a császári és királyi IV. hadtest alárendelt-ségében állások építésének vezetője volt.

Ezt követően a hátsószágban, Szegeden rövid ideig katonai állomásparancsnoki teendőket látott el. Azt követően visszakért az orosz hadszíntéren harcoló német Linsingen-hadsereghez mint az ott működő magyar műszaki csoport parancsnoka. 1916. november 12-étől az osztrák–magyar 4. hadseregarancsnokság, majd 1918. március 9-étől a császári és királyi 4. hadparancsnokság szállásmesteri osztályának utász és árkász referense volt az orosz hadszíntéren. Közben, 1917. május 1-jén ezredessé nevezték ki. 1918. október 1-jétől a magasabb parancsnokságok részére felállítandó tanfolyamra vezényelték Dél-Tirolba, ahol a Monarchia 1918. november eleji katonai összeomlása érte.⁷

A világháború után

1919 januárjában sok más tisztjával együtt nyugállományba helyezték. 1919. augusztus 18-ától a magyar Hadügyminisztérium 4. számú igazolóbizottságának elnökeként tevékenykedett. 1919. december 1-jétől a magyar királyi szegedi körletparancsnokság 3., majd 2. igazolóbizottságának elnöke volt. Feladatai közé tartozott a Vörös Hadseregben szolgált és a hadifogságból hazatérő tiszteket – a forradalmak és a hadifogság alatti magatartásuk vizsgálatán keresztül – igazolni, így biztosítva átvételüket a Nemzeti Hadsereg állományába, amely 1920. február 1-jén már 100 209 főt számlált: ebből 14 933 volt tisztsz. és 5309 altisztsz.⁸

1920. március 20-ától gazdasági főtanácsosi cím birtokában az Állami Gazdasági Hivatal műszaki osztályának főnökeként ténykedett Budapesten, majd annak feloszlása után a magyar királyi Honvédelmi Minisztérium 8. osztályának rendelkezésére állt. 1920. június 17-étől vármegyei katonai parancsnok volt Szolnokon, egészen annak megszűntéig. 1921. május 1-jén újból tényleges állományba vették.

1921. július 1-jétől 1922. április 30-áig a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánja mellé beosztott népgondozó hivatal főnöke volt. Ebben a szerepben igen nagy felelősség hárult Guggenberger Károlyra, hiszen a békeszerződés megtiltotta minden, a mozgósítás előkészítésével, a hadkötelesek nyilvántartásával foglalkozó szervezet működését. Ez szinte kizárta annak lehetőségét, hogy a tiltott hadihadrendhez szükséges tartalékállomány kiépíthető legyen.

A népgondozó kirendeltségek feladatai közé tartozott az állományvezetés, a nyilvántartás és az ezzel kapcsolatos ügyek, a vitézi telkek, hadiárva, hadirokkantak nyilvántartása, valamint

⁷ JACOBI 1938: 504–505.

⁸ LIGETI 2020: 273.

a világháborúra vonatkozó iratok és muzeális tárgyak gyűjtése és egyéb, külön rendeletekkel szabályozott ügyek. Bevezették a kettős iktatást, ami egy „közönséges (ngk)” és egy „bizalmas (biz. ngk)” iktatóból állt. A bizalmas iktatót csak a népgondozó kirendeltség vezetője bonthatta fel. De az előzőkben felsorolt „fedő feladatok” mellett a legfontosabbak – az új hadkiegészítési forma – a toborzás érdekében végzett tevékenységek voltak, így a hadköteles nyilvántartás és a toborzás, ami a törvényhatóságok egyik fő feladata volt. Azaz a népgondozó kirendeltség közreműködött a hadsereg kiegészítésében – vagy pontosabban fogalmazva: ellátta a toborzási feladatokat, átvéve ezzel a volt kiegészítő, illetve a vármegyei katonai parancsnokságok szerepét.⁹

Közben 1921. november 1-jén a trianoni békediktátum aláírása következtében nyugállományba helyezték. 1923. május 1-jén véglegesen nyugállományba helyezték, azt követően a Budapest VIII. kerületi Üllői út 66/a II/2. alatti lakásban élt. 1923. július 1-jétől 246 000 korona nyugdíjat folyósítottak számára.¹⁰ 1928-ban címzetes tábornoki (vagyis vezérőrnagyi) kinevezést kapott. A halála előtti utolsó időszakban Zánkán élt egyik húgával, aki ápolta őt. 1941. április 7-én hunyt el Budapesten a XII. kerületi Királyhágó út 1. alatt, szívbénulás és agyvérzés következtében. A budapesti Farkasréti temetőben temették el, 1941. április 10-én.¹¹ A végső nyughelyének megtalálására irányuló erőfeszítéseink először nem vezettek eredményre, a Farkasréti temető elektronikus és manuális nyilvántartásában nincs nyoma Guggenberger Károly sírhelyének. Ugyanakkor rábukkantunk egy internetes forrásra, amely alapján sikerült azonosítanunk a sírhelyet: a régi katonatemető (52. VK2. parcella) 3–4. helyén van jelezve.

Ismereteink szerint egyetlen írásművet sem hagyott az utókorra.

Szakmai tehetségét több osztrák–magyar kitüntetés adományozásával is elismerték. 1898. november 30-ától a Bronz Katonai Érdemérmét piros szalagon, 1898. december 2-ától a Jubileumi Emlékérmét a fegyveres erő számára, 1908. december 2-ától a Katonai Jubileumi Keresztet, 1910-től a Katonai Tiszti Szolgálati Jel III. osztályát, 1913-tól az 1912–13. évi Mozgósítási Keresztet, 1915. július 8-ától a Katonai Érdemkereszt III. osztályát hadidíszítménnyel, 1916. február 19-étől a Bronz Katonai Érdemérmét hadidíszítménnyel és hadiszalagon, 1917 szeptemberétől az Ezüst Katonai Érdemérmét hadidíszítménnyel (7. ábra), valamint 1917-től a Károly Csapatkeresztet viselhette. A külföldi kitüntetések közül a Német Vaskereszt II. osztályának birtokosa volt.¹²

A fentiekén kívül a császári és királyi hadügyminiszter 1904. július 3-án dicsérő elismerésben részesítette kiváló szolgálatait.¹³

⁹ FÖLDESI 2020: 118.

¹⁰ Az összeg vásárlóerejét mutatják a következő adatok 1924-ből: 1 kg búza, finomlisztből 8000 korona; 1 kg burgonya 2200 korona; 1 kg rizs 8000 korona; 1 kg fűszerpaprika 50 000 korona; 1 kg kockacukor 15 800 korona; 1 kg marhahús 30 000 korona; 1 kg sertéshús 42 000 korona; 1 liter tej 5800 korona; 1 kg kenyér 7800 korona; 1 kg só 5150 korona; 1 mázsa kőszén 68 000 korona. Forrás: OTPédia 2020.

¹¹ HL Honvédelmi Minisztérium általános 4. osztály 1941.

¹² HL AKVI 6405; JACOBI 1938: 505; STEINER 1992: 101.

¹³ HL AKVI 6405.

7. ábra: Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal

Forrás: Tóth Numizmatika [é. n.]

Felhasznált irodalom

- Darabanth Aukciósház [é. n.]: *Budapest XXII. Nagytétény, Üdvözet a cs. és kir. 7. utász zászlóalj Tétényi hídveréséről, átkelés a hadihídon, Molnár Ágostonné kiadása (EK)*. Online: <https://www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/264/kategoriak-Kepeslapok/Magyarország-200025/Budapest-XXII-Nagy-teteny-Udvozlet-a-cs-es-kir-7-utasz-zaszloalj-Tetenyi-hidvereser-II1318267>
- FÖLDESI Ferenc (2020): Fejezetek a területi katonai igazgatási rendszer történetéből. *Honvédségi Szemle*, 148(1), 114–135. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.1.9>
- FUKÁRI Valéria (2002): Fejezetek a pozsonyi evangélikus líceum szellemi örökségéből. A XIX. század vége, a XX. század eleje. *Kalligram*, 11(3). Online: <https://www.kalligramoz.eu/Kalligram/Archivum/2002/XI.-evf.-2002.-marcius/Fejezetek-a-pozsonyi-evangelikus-liceum-szellemi-oe-roeksegebol>
- Hadtörténeti Intézet és Múzeum [é. n.]: *Hainburg térképe az utász-hadapród iskola jelölésével 1852-ben*. Online: <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/35310/>
- HM HIM Hadtörténelmi Levéltár Budapest, Tiszti anyakönyvi lapok 6405.
- HM HIM Hadtörténelmi Levéltár Budapest, Honvédelmi Minisztérium általános 4. osztály 1941.
- JACOBI Ágost szerk. (1938): *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Budapest: Közlekedési Nyomda Kft.
- LIGETI Dávid (2020): A magyar haderő a változó politikai viszonyok között (1918–1919). In HERMANN Róbert – LIGETI Dávid (szerk.): *1919 – A nagy szétesés. Tudományos konferenciák az Országházban*. Budapest: Országház Könyvkiadó, 257–274.
- LITVÁN Dániel (2015): Felemás siker volt a gorlicei átkelés. *Index*, 2015. május 2. Online: https://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/05/02/felemas_siker_volt_a_gorlicei_attores/
- OTPédia (2020): *Korona: békeidők terméke, amit tönkretett a háború*. Online: https://www.otpedia.hu/egyszer-volt/penz-magyarul/korona-bekeidok-termeke-amit-tonkretett-a-haboru_2/
- STEINER, Jörg C. (1992): *Schematismus der Generale und Obersten der k.u.k. Armee*. Stand: 31. Dezember 1918. Wien: Edition S&H.
- Tóth Numizmatika [é. n.]: *Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon kardokkal*. Online: <https://www.remsshop.hu/ezust-katonai-erdemerem-hadiszalagon-kardokkal.html>